

πρωτ. Θεόδωρος Ι. Κουμαριανός
24/11/2008

Παρατηρήσεις στήν εισηγητική έκθεση
τοῦ αἰδεσιμολογιωτάτου πρωτ. Κωνσταντίνου Παπαγιάννη
περὶ τῆς διορθωμένης ἐκδόσεως τοῦ Τριωδίου

Ὁ αἰδεσιμολογιώτατος πρωτ. Κωνσταντῖνος Παπαγιάννης στὰ Προλεγόμενα, τὰ ὁποῖα προτίθεται νὰ παραθέσει στήν νέα ἐκδοση τοῦ Τριωδίου, ἔχει ἐπισημάνει πολὺ σωστά, ὅτι (σελ. ζ' -η') «Ἡ διόρθωσις τῶν λειτουργικῶν βιβλίων εἶναι ἀναμφιβόλως ἔργον μέγα καὶ δυσχερές, ἀπαιτοῦν τὴν συνεργασίαν θεολόγων καὶ φιλόλογων καὶ τὴν συστηματικὴν ἔρευναν τῶν χειρογράφων. Ἡ τοιαύτη ὁμως συστημα_! 964 κὴ ἐργασία _7936 παιτεῖ χρόνον πολὺν ... ἐνῶ αἱ λειτουργικαὶ ἀνάγκαι ἀπαιτοῦν τὴν κατὰ τὸ δυνατόν βελτίωσιν τοῦ ἐν χρήσει κειμένου. Ἡ σκέψις καὶ ἡ ἀνάγκη αὕτη μὲ ὠδήγησαν εἰς τὴν ἀπόφασιν νὰ ἀναλάβω διὰ τῶν ἀσθενῶν μου δυνάμεων καὶ τῆς χάριτος τοῦ παντοδυνάμου Θεοῦ προσπάθειαν διορθώσεως καὶ βελτιώσεως τοῦ βιβλίου». Προφανῶς εἶναι καλύτερον νὰ ἔχουμε γιὰ λειτουργικὴν χρῆσιν ἓνα βελτιωμένο κε! ἴμενο τοῦ Τρι

u969 δίου (ἀφοῦ δὲν μπορούμε νὰ ἔχουμε τὸ τέλειο, ἂν αὐτὸ ὑπάρχει), παρὰ νὰ διαιωνίζονται παλαιὰ λάθη καὶ ἐλλείψεις στὶς καινούριες ἐκδόσεις. Τὸ ἔργο πού ἔχει ἐπιτελέσει ὁ π. Κωνσταντῖνος εἶναι ἰσχυρὰ ῥάγματι μεγάλο καὶ πολὺ δύσκολα ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ οἰονδήποτε ἄλλο. Εἶναι σαφές, ὅτι σὲ αὐτὴν τὴν προσπάθειαν τοῦ π. Κωνσταντίνου ἡ Ἐπιτροπὴ μας μπορεῖ νὰ συνεισφέρει ἔστω τὸ ἐλάχιστο μὲ _! 964 ἢν ἐπισήμαν 63 ἢ κάποιων μικρῶν ἀτελειῶν, ἢ διόρθωσις τῶν ὁποίων θὰ φέρει τὸ ἔργο τοῦ π. Κωνσταντίνου σὲ ἀκόμη καλύτερη καὶ εὐχρησθη μορφή.

Σημειῶνω ἐδῶ γιὰ τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς λίγες παρατηρήσεις, πού εὐκόλα θὰ μπορέσουν νὰ συμπεριληφθοῦν σὲ μία πρώτη διόρθωσις τῶν δοκιμίων.

Πρῶτα ἀπὸ ὅλα μία γενικὴ παρατήρησις. Μία βασικὴ ἀδυναμία τῆς τελευταίας ἐκδόσεως τοῦ Ἱερατικοῦ εἶναι τὸ μεγάλο φορτίο τῶν ὑποσημειώσεων. Ἐνα λειτουργικὸ βιβλίον δὲν εἶναι ἐπιστημονικὸ σ! ὑγγραμμά, στὸ ὁποῖο ὁ ἐπιμελητὴς ὀφείλει σὲ κάθε σημεῖο νὰ παραθέτει δικαιολογίας καὶ παραπομπές γιὰ ποῖον λόγο ἔγραψε τὸ κάθε τί πού εἶναι γραμμένο σὲ αὐτό. Ἡ καλύτερη λύσις ἐκ τῶν πραγμάτων u969 ν φαίνεται, ὅ

u964 ι εἶναι νὰ συγκεντρωθοῦν ὅλες οἱ παρατηρήσεις στὸ τέλος τοῦ βιβλίου ἢ στὴν ἀρχή, ὑπὸ τύπον εἰσαγωγικῶν σημειώσεων, καὶ ἐκεῖ νὰ συμπεριληφθοῦν ὅλες οἱ ἐπισημάνσεις, πὺ ἐπιθυμεῖ νὰ κάνει !_ 8001 ἐπιμελητῆς τῆς ἐκδόσεως. Τῖς ἐπισημάνσεις αὐτὲς μπορεῖ νὰ τῖς παραθέσει κατ' εἶδος ἢ ἀκόμη καλύτερα κατὰ τὴν σειρὰ τῶν περιεχομένων τοῦ βιβλίου, ὥστε νὰ μπορεῖ ὁ ἀναγνώστης νὰ τῖς ἐντοπῖ! ἴσει εἴτε δια

u946 ἄζει τῖς παρατηρήσεις καὶ θέλει νὰ δεῖ τὸ ἀντίστοιχο κείμενο στὸ βιβλίο, εἴτε ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ βιβλίου θέλει νὰ ἐντοπίσει ἂν ὑπάρχει κάποιο σχόλιο τοῦ ἐπιμελητοῦ.

Ὁ Ἀκάθιστος Ὑμνος ἔχει «πλεῖστα μετρικὰ καὶ γραμματικὰ προβλήματα», ἐπισημαίνει ὁ π. Κωνσταντῖνος καὶ σημειώνει, ὅτι «μετὰ πολλῆς φειδοῦς ἐπέφερα ἐλαχίστας διορθώσεις», διότι πρόκειται π! ἐρὶ κειμένου πολὺ γνωστοῦ καὶ διαδεδομένου. Προτείνω νὰ ἐπιφέρει, ὅλες τῖς διορθώσεις, ἀφοῦ μὲ αὐτὲς διορθώνεται πρῶτα ἀπὸ ὅλα τὸ μέτρο (μὲ τὴν ἔννοια πὺ εἶχε αὐτὸ τὴν ἐποχὴ πὺ συνετέθη! 1 Ὑμνος καὶ ἔχ_949 ι σήμερα) καὶ μετὰ ἡ γραμματικὴ. Ποῖος ὁ λόγος νὰ παραμένουν αὐτὰ τὰ λάθη; Ἄν δὲν γίνεῖ μία πρῶτη ὑπεύθυνη ἐπισήμανση αὐτῶν τῶν λαθῶν, ποῖον καὶ πότε περιμένουμε νὰ τὴν κάνει; Τὸ ἴδιο ἰσχύει κ! 5 ἰ γὰ μερικοὺς ὕμνους τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος, ὅπως σημειώνει.

Τὰ ἐγκώμια τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς ἐπίσης παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία καὶ πολλὲς ἐλλείψεις στὸ μέτρο. Ἡ ποικιλία αὐτὴ θυμίζει μία παρόμοια κατάσταση, πὺ ἀπαντᾶται στὰ χειρόγραφα Εὐχολ! ὄγια. Σὲ μερικὰ χειρόγραφα Εὐχολόγια, τὰ ὁποῖα προέρχονται ἀπὸ τὴν Νότια Ἰταλία, ὑπάρχει μία μακροσκελέστατη σειρὰ φράσεων πὺ ἀρχίζουν μὲ τὸ «Σήμερον» κατὰ τὸν Μεγάλο Ἁγιασμό τῶν Θεοφαν! 9 ἰων. Ὑπάρχουν Εὐχολόγια, στὰ ὁποῖα καταγράφονται περισσότερες ἀπὸ πενήντα ἢ ἑβδομήντα τέτοιες φράσεις, πολλὲς ἀπὸ τῖς ὁποῖες, ὅπως εἶναι ἀναμενόμενο, δὲν εἶναι δόκιμες. Προφανῶς πρόκειται περὶ ὑπερβ! 9 λῆς, ἡ ὁποῖα εὐτυχῶς δὲν διαδόθηκε σὲ ἄλλες τοπικὲς Ἐκκλησίες οὔτε βέβαια στὴν Ἐκκλησία τῆς Βασιλευούσης. Ὁ π. Κωνσταντῖνος προτείνει νὰ ὑπάρχουν στὸ νέο Τριῶδιο δύο τέτοιες σειρὲς ἐγκωμ! 3 ων, μία στὸ κυ 61 ἰως κείμενο καὶ μία στὸ Παράρτημα. Προτείνω νὰ ὑπάρχει μία μόνον φορὰ στὸ κείμενο στὴν μορφή, πὺ ὁ π. Κωνσταντῖνος θεωρεῖ καλύτερη.

Τέλος σημειώνει, ὅτι στὸ Παράρτημα παραθέτει «ἐκ τῶν χειρογράφων λατρευτικὰ στοιχεῖα (ὕμνους καὶ ἀναγνώσματα), τὰ ὁποῖα δὲν ὑπάρχουν εἰς τὰ ἔντυπα Τριῶδια καὶ δὲν προβλέπονται ὑπὸ τῆς ἰσ ! 67 υούσης τάξεως, εἶναι ὅμως δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθοῦν ὑπὸ τῶν βουλομένων». Ἡ ἀναφορὰ καὶ ἡ χρῆση τῶν κειμένων, πὺ περιέχονται στὰ χειρόγραφα, ἀπαιτοῦν εἰδικὲς γνώσεις περὶ τῆς προελεύσεω! ς τῶν χειρογράφων καὶ ἀκόμη εἰδικότερα τοῦ περιεχομένου τους.

Πολλές ποικιλίες τῶν κειμένων τῶν χειρογράφων ὀφείλονται σὲ δευτερεύουσες πηγές, πὸν δὲν ἀξίζει οὔτε τὸν κόπο νὰ ἀναφερθοῦν, ἢ ἀποτελοῦν ! 54 ἀποια ἰδιάζουσα μορφή, πὸν εἶχε πολὺ περιορισμένη παρουσία. Ἀποτελεῖ ἔργο τῆς ἐπιστημονικῆς ἔρευνας ὁ ἐντοπισμὸς καὶ ἡ ἀξιολόγησις τῶν ποικιλιῶν αὐτῶν. Θὰ προέτεινα νὰ περιορισθεῖ ὁ π. Κω u957 σταντῖνος σ_050 πολὺ λίγες παραθέσεις καὶ αὐτὲς μόνον ἐφ' ὅσον διαπιστῶναι, ὅτι τὰ κείμενα πὸν ἐπιλέγει ἔχουν σημαντικὴ θεολογικὴ ἢ φιλολογικὴ ἀξία.

Μετὰ τιμῆς

π. Θεόδωρος Ἰ. Κουμαριανός